

Összeállító: KOVÁCS FÖZSEFNE

Összeállítás ideje: ~~1980~~ 1973.

TART.: HAZIÁSZON FELHASZNÁLÁSA ÉS KÉSZÍTÉSE
FOMÓ KÖZSÉGEBEN

4 lap

FOLYKÖRÖK MŰTÁRO: FOMÓ

SZAKMŰTÁRO: XV A
XIV /

PAPÍRIPARI VÁLLALAT

KISKUNHALÁSI GYÁRA

LELTÁRKÖRÖS

ÁTVEZETVE AZ EGYSÉGES LTK. 2343-as TÍTELE ALÓL

~~Az 1980. évre beküldött pályázatok bírálata~~

Kovács József^{né}/Ponó/: "ázivásson készítése és felhasználása Ponó községben

10. p.

A kendertermesztés és feldolgozás egyébként ismert munkálatait, az egyes munkafázisok leírását saját tapasztalatai alapján írja le a 60 éves parasztasszony. A leírás hitelességén felül egyik legértékesebb motívuma a 17 oldalas dolgozatnak, hogy megismerteti az érdeklődőt a nem minden tájon ismert népi szakkifejezésekkel és a munkálatokhoz fűződő szokásokkal és mondásokkal. Pl. a téli munkák tavaszig tartottak, amíg a borzafa virágozni kezd, s ezt az alábbi mondással is ecseteli: "Hajt a borza, büdös a rokka"! Mint egyebütt is, itt is augusztusban "nőtték-nyütték" a kendert, külön a virágosat és a magvasat, a "magas"-t. - A tóból "kiköltik" az ázott kendert. Száritás után tilolták, majd deszkán "nyomták". Ez utóbbi munka sok tréfás-hangulatos alkalmul szolgált a leányok és legények találkozására. /Kár, hogy nem írja le a régi szokás közben történt sokféle csintevést, de főleg az itt elhangzott dalokat!/? - A nyomás után "kipalolták" a kendert. - Öt "kötet" volt egy csomó az áspafán. -

Az előkészítés után a falusi takácsok szőtték az egyszerűbb és díszesebb anyagokat: "türet-vászon"-ból lepedőt, gatyát stb. készítettek a pamukos himes anyagból pedig abroszt, vékaruhát, törülközőt stb. - A kőcből "küttő" /durva/ vásznat szőtték. A "töltéses" himzés a férfi ingeket díszítette. Részletes, hiteles leírást ad nemcsak a maga stafirungjáról, de nagyanyjáról is, valamint egyéb használati eszközökről és anyagokról is.

Dicsőretek törekvésű ^{munka} leírása egy parasztasszonynak!

Kaporán, 1980. okt. 30. - -

Kovács József
PonóÉrtékelő
lap

Házivászon készítése és felhasználása Fonó községben.

Fonó község már a tatár és török dúlás idején is létezett. Kétszer pusztult el a falu és harmadszor is újratelepült. Ősidők óta foglalkoztak az emberek a kender termesztésével. A falu neve is a szövés, fonással kapcsolatos. A régi kenderföldek a falu északi részén voltak. Ezt a területet a mai napig kenderföld dülőnek nevezik.

Áprilisban vetették el a kender magot. Augusztus elején nőtték ki a földből. Külön válogatva szálankint a virágos és a magas kendert. Kévébe kötötték, kétféleképp áztatták, vagy zölden amikor kinőtték, vagy megszáritva, elcsépelve hogy a száraz levél ne maradjon rajta. Voltak kenderáztató tavak abba rakták bőséges vízbe. Fával vagy sárral lenyomatták, hogy a víz egészen ellepje. Jó víz esetén 5, 6, 7 nap alatt megázott. A zölden áztatott előbb, a szárazon áztatott pár nappal később.

Nagyon vigyázni kellett az áztatással mert ha nem ázott eléggé nem lehetett kitilolni, ha nagyon megázott akkor meg elszakadt, elment a tilolás alatt és semmivé vált. Ha a tóból kiköltik, szétterítették jó meleg napos időben tiltották majd megnyomták.

Nyári esteken összejöttek a lányok, fiatalasszonyok. Az utcakerítéshez deszkát fektettek és azon lábbal taposták, nyomták a kendert. Volt fából is kendernyomó azt kevesen használták. A legények is eljöttek a lányokhoz a kendernyomóba, elbeszélgettek a lányok sokat daloltak, amikor elvégeztek vacsorát kaptak, süteményt, gyümölcsöt, italt. Munka közben a legények loptak kendert, bekötözték vele a lányok házkapuit, hogy a lányok ne tudjanak bemenni. Ez a munka nagyon vidám és mulatságos volt a fiatalok részére.

A kendernyomás után fatilóval kipalolták, kirázták az összetört pozdorját belőle, vasgerebenben megfésülték. Külön rakták a szép szálakendert, külön a kócot. Téli napokon és esteken összejöttek a fiatalok a fonóban és ott fontak. A rokkát lábbal hajtották és orsóra ment a fonál, orsóról áspára fölaspálták. Öt kötet volt egy darab ha ez megvolt levették az áspárol. Volt többféle szélesség 8, 10, 12, 14, 16 -os volt a legszélesebb vászon. Szélesebbnél több szál kellett egy-egy kötetbe.

Utána fahamuból lugot főztek ebbe beáztatták, belerakták rossz teknőbe, hamuval jól meghintették és kenyérsütés után a meleg kemencébe betették egy éjjelre, ott megkelt, folyóvízben kimosták, ha sikerült szép sárga lett a fonál, ha nem sikerült akkor csunya fekete és ilyen szégyeltek az asszonyok kitemni száradni. Erre a mosásra azt mondták az asszonyok, hogy elvették a nyálát a fonálnak.

Az így elkészített fonalat gombaliton fölgombalították és farámán megvetették hogy hány rőf legyen. A megvetéshez nem mindenki értett. Akkor nem méterről beszéltek, hanem rőfről. Egy rőf 75 cm. volt. A fonalat takácshoz vitték, az megszötte a vásznat.

A takács a vásznat szőhette szála kenderből, vagy pamukot kellett rá venni. Volt sima vászon és himes, pirosszínű himmel. Fonóban különösen a csillag mintát kedvelték díszítésként. De volt egyszerűbb kockás, csikos és virágos díszítés is.

A simából türetvásznat hajtottak össze, volt 60,75,80 rőfös, ebből szabták a lepedőt, péntőt 6,7 8 szeleset ha fodros volt az alja 14 szél volt egy alsószoknya. A bőgatyát is türetvászonból szabták, 10-12 szél kellett hozzá azt olyan szépen lerakták, azt mondták rá olyan mint a hermunika., a férfi ingek is ebből a vászonból készültek.

Mindent kézzel varrtak a lányok és az asszonyok.

A himez pamukos vagy parasztvászonból meg abroszokat, törülközőket, vékára valót meg szakasztóruhát varrtak. A vékára valót tették a véka tetejére mikor aratáskor vitték az ebédet a családnak.

A szakasztóruhát kenyérsütéskor tették szakasztóba a kenyér alá.

A kócból vastagabb szálát lehetett fogni. Abból a takács küttő vásznat szőtt, zsákot varrtak belőle meg nagy ponyvát amit aratáskor illetve csépléskor használtak hogy ne szórodjon el a buzaszem.

Küttő vászonból foltozták meg a tutyik és kapcák talpát, mert az később vásott ki.

A vásznat napon fehéritették, kihuzták a rétre és vízzel öntözték, ezt sokszor megismételték, ettől fehéredett a vászon.

Akkoriban nem vasaltak, hanem sodrófára tekerték a ruhát és mángulófával simították. Félszárason szép sima lett, ha száraz volt a vászon nem lett sima.

A vászon tisztítása elég nehéz munka volt. Pálót raktak, fából volt egy hordószerű pálásajtár, abba tették a ruhát. Fahamuból lugot főztek és azzal öntözték a vásznat. Az öblítése folyóban történt, lapickával verték és jól kirázták. Télen ha a folyó befagyott, kivágták a jeget és ott öblítették.

Nagy szerepe volt a vászonnak a lányok staférunkjában.

Nagyanyám 1885-ben esküdött. Kapott 20 db. lepedőt, 20 abroszt, 20 kendőt, 20 szakasztóruhát, 2 vékára valót, 10 bőpéntőt, 6 bőgatyát, 6 inget vitt az urának. Nagyapám esküvőruhája vászongatyája és vászoning volt. A gatyát kővel huzogatták hogy a rakása megálljon vagy amikor a kenyeret kiszedték a kemencéből rátették és a forró kenyér lenyomta. Nagyapám esküvői vászon ingét még én is láttam. A fehér vászon ing elején kétoldalt fehér himzés volt és az ujja is ki volt himezve. A himzés módja töltéses volt.

A fehér vászongatyája csak ünnepi viselet volt abban az időben, hétköznapi komisz gatyában jártak az emberek.

Nagyanyám abban az időben türetvásznat nem vitt, mert fölshabták, péntőnek, gatyának, ingnek, köténynek, lepedőnek. Két ágyra való dunna és vánkások szüetetettek voltak a többi amit használtak azt úgy vették. Abban az időben a lányok tulipános ládát vittek abban volt a staférunj.

Édesanyám 1905-ben esküdött ő már 2 db. szekrényt kapott, 20 lepedőt, 20 abroszt, 20 törülközőt, 3 vékára valót, 20 szakasztóruhát, 8 db. türetvásznat mert akkor már a bőgatyája kiment a divatból és nem kellett a vásznat fölshabni. Ebben az időben is jártak még vászongatyában, de az már szükgatyája volt. A vőlegény is kapott 2 db. dunnát és 6 db. vánkost szüetetettet.

A lányok kaptak még 1 vég vásznat amit a tutyi alá varrtak, mert még vasárnap is abban jártak, rózsás tutyiba, mert akkor még nem volt cipő. Se belinerjük, se kabátjuk nem volt csoda hogy nem fagytak meg télen. Hóban a tutyira klumpát huztak, akkor nem volt nagy igényük szépen dolgozhattak.

Az én staférungom 1937-ben 8 türet vászon, 20 abrosz, 20 kendő, 20 lepedő, 16 szakasztóruha, 3 vékára való 2 dunna 6 vánkos fehér, 10, péntő. Szüetetett ágyneműt már nem kaptam. Kiment a divatból, helyette vett ágyneműt kaptak a lányok,

Kellett vinni még a lányoknak rokkát, kosarat füstött kendőt amibe a csomagot raktuk ha Kaposba mentünk, mert nem volt háló és szatyor. A kosárba cérnákat, tűt és ollót tettünk, varráshoz szükséges volt.

Abban az időben egy lány staférungjának elkészítése nagyon sok munkába került. Hosszu éveken át készítette az anya és lánya amíg a sok vászonholmi elkészült. Nyűtték a kendert, fonták a fonalat, fehérítették a vásznat. Mindent maguk készítettek fáradságos munkával, csak a szövést végezte takács.

Örvandetes hogy a mai időben ismét előkerülnek a régi vászon asztalkendők, terítők és diszítik vele a lakásokat. Anyáink, nagymamák munkái csodálatos diszei az új lakásoknak. Ismét divat a vászon ruha és nadrág. Somogy különösen gazdag hímés vászonban. Kerüljön elő a fiókok mélyéről minél több hímés vászon és gyönyörű mintáikkal minél több otthont tegyenek hangulatossá.

Fonó, 1973, augusztus hó.

Kovács Józsefné

Kovács Józsefné
7271 Fonó, Petőfi-u. 23.
Somogy m.

